

EL CONTROL DE CONTINGUT DE CLÀUSULES QUE INCORPOREN NORMES DISPOSITIVES: UNA RETROSPECTIVA ARRAN DE LA SENTÈNCIA VŠEOBECNÁ ÚVEROVÁ BANKA¹

Antoni Mut Piña

*Investigador predoctoral de dret civil
Universitat de Barcelona*

Aquest treball té per objecte analitzar la Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea (en endavant, TJUE) del 9 de novembre de 2023,² relativa a l'assumpte C-598/21, sobre una petició de decisió prejudicial plantejada pel Krajský súd v Prešove (Tribunal Regional de Prešov, Eslovàquia), tenint en compte la línia jurisprudencial marcada pel TJUE en relació amb l'excepció d'aplicabilitat continguda en l'article 1.2 de la Directiva 93/13, del 5 d'abril de 1993, sobre les clàusules abusives en els contractes subscrits amb consumidors³ quan aquestes incorporen normes dispositives.

1. INTRODUCCIÓ

L'objectiu de la Directiva 93/13 és garantir la protecció efectiva dels consumidors contra les clàusules no negociades que generin un desequilibri important entre els drets i les obligacions de les parts que derivin del contracte. D'acord amb la juris-

1. Aquest treball s'ha fet en el marc dels projectes d'investigació següents: «Consumidor, vulnerabilidad y vivienda sostenible» (Programa Nacional de Ciències Socials, Econòmiques i Jurídiques), 2022-2025, ref. PID2021-125149NB-I00, Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats; i «Retos del derecho procesal (ReDePro)» (Ajuts de Suport als Grups de Recerca de Catalunya, SGR), 2023-2026, ref. 2021 SGR 00991, Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR). Vull expressar un agraïment especial al professor Fernández de Senespleda, per la seva inestimable ajuda i orientació en la confecció d'aquest treball.

2. Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea (STJUE) del 9 de novembre de 2023, cas S. P. i C. I. contra Všeobecná Úvěrová Banka a.s., assumpte C-598/21 (ECLI:EU:C:2023:845).

3. Directiva 93/13/CEE del Consell, del 5 d'abril de 1993, relativa a les clàusules abusives en els contractes amb consumidors (DO L 95 [21 abril 1993], p. 29).

prudència consolidada⁴ del TJUE, el sistema de protecció introduït per la Directiva es basa en la idea que el consumidor es troba en una posició feble respecte al venedor o proveïdor, tant pel que fa al seu poder de negociació com al seu grau de coneixement, i això fa que el consumidor accepti unes condicions establertes prèviament pel venedor o proveïdor sense poder influir en el seu contingut. En aquest sentit, resulta essencial el control que els òrgans judicials puguin fer de les clàusules que configurin el contingut contractual.

L'origen d'aquestes estipulacions és múltiple, per la qual cosa poden provenir del que imposa la mateixa llei, de la voluntat de les parts de conformitat amb la normativa aplicable o de pactes sorgits de l'autonomia individual dels contractants sense reflex legal de cap mena. En aquest sentit, tant la jurisprudència com la doctrina ha discutit quin és el límit del control d'abusivitat quan aquestes clàusules reflecteixen disposicions normatives, ja siguin imperatives, ja siguin facultatives o bé supletòries.⁵

L'article 1 de la Directiva 93/13 estableix que les clàusules que reflecteixen disposicions legals o reglamentàries imperatives no estan sotmeses al control d'abusivitat. El considerant número tretze matisa que les disposicions legals o reglamentàries dels estats membres per les quals es fixen, directament o indirectament, les clàusules dels contractes subscrits amb els consumidors, no contenen clàusules abusives i, per tant, no esdevé necessari sotmetre a les disposicions de la Directiva les clàusules que reflecteixen les disposicions de convenis internacionals dels quals els estats membres o la comunitat siguin part. D'aquesta manera, l'expressió «disposicions legals o reglamentàries imperatives»⁶ que apareix en l'apartat segon de l'article 1 de la Directiva inclou també les normes que, d'acord amb el dret, s'apliquen entre les parts contractants quan no existeixi cap altre acord.

La lectura combinada d'aquests dos preceptes pot fer que sorgeixi certa controvèrsia jurídica. Per una banda, es pot interpretar que no només les disposicions en què no pot entrar en joc l'autonomia de la voluntat formen part del règim d'excepcionalitat de l'article 1.2 de la Directiva, sinó que també cal incloure-hi les que, a falta d'acord, determinin el contingut del contracte. Per altra banda, si l'expressió s'interpreta de manera restrictiva, sembla que únicament afecta les normes de caràcter imperatiu, i no les dispositives, sobre les quals sí que els òrgans jurisdiccionals podrien entrar a valorar una possible abusivitat.

4. STJUE del 17 de maig de 2018, cas Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW contra Susan Romy Jozef Kuipers, assumpte C-147/16 (ECLI:EU:C:2018:320).

5. J. M. FUSTER, «El control judicial de cláusulas que reflejan disposiciones legales o reglamentarias», *InDret*, núm. 4 (2019).

6. Totes les traduccions de sentències del TJUE són nostres.

2. EL CONTROL DE CONTINGUT DE CLÀUSULES QUE INCORPOREN NORMES DISPOSITIVES. LA JURISPRUDÈNCIA DEL TRIBUNAL DE JUSTÍCIA DE LA UNIÓ EUROPEA

Podem localitzar una primera aproximació a aquesta controvèrsia en la Sentència del TJUE del 21 de març de 2013, relativa a l'assumpte C-92/11.⁷ En aquest cas, l'empresa RWE Vertrieb AG, proveïdora de gas natural, comercialitzava les seves tarifes, en part fixades per la legislació nacional, a través de dues tipologies contractuals. Els canvis de tarifes estaven regulats únicament per a un tipus de contracte en què la companyia podia variar els preus de manera unilateral sense indicar els motius, les condicions o l'abast de la variació. En aquest sentit, la legislació només exigia que els consumidors fossin informats de la variació i els permetia rescindir el contracte si no l'acceptaven. RWE va augmentar els preus del gas quatre vegades entre el juliol del 2003 i l'octubre del 2005. Davant la impossibilitat que els clients canviessin de proveïdor de gas, la Verbraucherzentrale NRW eV (Centre del Consumidor de Renània del Nord-Westfàlia) reclamà un reemborsament que compensés l'augment de preus esmentat. Després que la primera i la segona instàncies acceptessin les pretensions de la Verbraucherzentrale NRW eV, RWE interposà un recurs de cassació contra la sentència dictada per l'Oberlandesgericht.

En aquest context, el Bundesgerichtshof va estimar que la solució del litigi principal depenia de la interpretació de l'article 1.2 de la Directiva 93/13. Va decidir suspendre el procediment i plantejar al TJUE (§⁸ 23) una qüestió prejudicial que tenia per objecte saber si l'article 1 (§ 2) de la Directiva 93/13 s'ha d'interpretar en el sentit que les clàusules contractuals sobre modificacions de preus incloses en contractes de subministrament de gas amb consumidors als quals se subministra gas al marge de l'obligació general de subministrament, en el marc de la llibertat contractual general (clients especials), no estan subjectes a les disposicions de la Directiva si en les clàusules contractuals esmentades es reproduïen literalment, per a les relacions contractuals amb clients especials, les disposicions legals vigents per als clients subjectes a tarifa en el marc de l'obligació general de connexió i subministrament.

En la Sentència (§ 26) el TJUE afirma que del considerant tretzè de la Directiva 93/13 cal extreure la conclusió que l'exclusió prevista en l'article 1.2 d'aquesta s'extén a les clàusules que reflecteixen les disposicions del dret nacional que s'apliquin entre les parts contractants, amb independència de la seva elecció, o les de les disposicions aplicables per defecte, és a dir, quan les parts no arriben a un acord diferent, i que, en el mateix sentit, en l'àmbit d'aplicació de la Directiva s'exclouen les clàusules

7. STJUE del 21 de març de 2013, cas RWE Vertrieb AG contra Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV, assumpte C-92/11 (ECLI:EU:C:2013:180).

8. Indiquem amb el símbol § els paràgrafs de les sentències comentades.

contractuals que reflecteixin les disposicions de la normativa nacional que regulen una categoria determinada de contracte, no només quan el contracte subscrit per les parts pertany a aquesta categoria de contracte, sinó també les dels altres contractes als quals sigui aplicable aquesta normativa d'acord amb el dret nacional. Així doncs, el TJUE adopta el posicionament de l'advocat general, que en el punt 47 de les conclusions⁹ indica que aquesta exclusió es justifica pel fet que és legítim presumir que el legislador nacional ha establert un equilibri entre el conjunt de drets i obligacions de les parts en determinats contractes (§ 28).

Tanmateix, el TJUE acaba determinant que el raonament segons el qual és legítim presumir que el legislador nacional ha establert un equilibri entre el conjunt de drets i obligacions de les parts en determinats contractes —i, per tant, no té sentit incloure en l'àmbit d'aplicació de la Directiva les clàusules contractuals que reflecteixin les disposicions de la normativa nacional— no és vàlid quan el legislador nacional ha decidit excloure un determinat contracte de l'àmbit d'aplicació d'una determinada norma —tal com succeeix en el cas— (§ 31). En conseqüència, el Tribunal determina que l'article 1.2 de la Directiva ha d'interpretar-se en el sentit que les clàusules incloses en contractes, subscrits entre un professional i un consumidor, que reproduïen una disposició del dret nacional aplicable a una altra categoria de contracte i que no estan subjectes a la normativa nacional de què es tracti, no estan incloses dins el paraigua d'excepcionalitat configurat per l'article 1.2 de la Directiva (§ 65).

En aquesta qüestió, hi ha una claredat aparent de la posició del TJUE quan estableix:

[...] l'exclusió prevista a l'article 1.2 s'estén a les clàusules que reflecteixen les disposicions del dret nacional que s'apliquin entre les parts contractants amb independència de la seva elecció o aquelles d'aquestes disposicions aplicables per defecte, és a dir, quan les parts no arriben a un acord diferent sobre això (§ 26).

Malgrat això, és essencial analitzar que posteriorment hom pot servir-se de la Sentència RWE Vertrieb com a punt de referència per a sostenir una interpretació que empari la validesa del control de contingut en clàusules que incorporen normes de caràcter dispositiu.

Així, en la Sentència del 10 de setembre de 2014, relativa al cas C-34/13,¹⁰ el TJUE indica que l'article 1.2 de la Directiva estableix una exclusió de l'àmbit d'aplicació que inclou les clàusules que reflecteixin disposicions legals o reglamentàries impe-

9. Conclusions de l'advocat general del TJUE del 13 de setembre de 2012, cas RWE Vertrieb AG contra Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV, assumpte C-92/11 (ECLI:EU:C:2012:566).

10. STJUE del 10 de setembre de 2014, cas Monika Kušionová contra SMART Capital, a.s., assumpte C-34/13 (ECLI:EU:C:2014:2189).

ratives. Segons el Tribunal, la protecció dels consumidors contra les clàusules abusives inserides en els contractes conclous per professionals amb consumidors justifica que aquesta excepció, com totes, s'interpreti estrictament. El TJUE acaba determinant que, d'acord amb el posicionament mantingut en la sentència del cas RWE Vertrieb, l'exclusió requereix la concurrència de dues condicions: en primer lloc, que la clàusula contractual reflecteixi una disposició legal o reglamentària i, en segon lloc, que tingui caràcter imperatiu (§ 78). Es podria interpretar, en aquest sentit i *a contrario sensu*, que si una clàusula no té caràcter imperatiu, no forma part de l'excepció de l'article 1.2 de la Directiva, ja que no es compleix una de les dues condicions marcades per Tribunal. Com veurem més endavant, el TJUE tanca aquesta porta mitjançant l'adopció d'una interpretació àmplia del que cal entendre per *clàusula imperativa*, que permet incloure normes amb caràcter dispositiu dins l'abast del règim excepcional.

De totes maneres, aquest mateix posicionament, en què l'exclusió s'interpreta de manera estricta, el veurem podem veure reflectit en sentències com la del 20 de setembre de 2017, relativa a l'assumpte C186/16,¹¹ o la del 3 de març de 2020, relativa a l'assumpte C-125/18.¹² En el cas C-186/16, la clàusula controvertida en el litigi principal es limita a reflectir el principi del nominalisme monetari recollit en l'article 1578 del Codi civil romanès (§ 26). En la sentència relativa a l'assumpte C-125/18, per altra banda, el TJUE ha de dirimir si l'article 1.2 de la Directiva 93/13 s'ha d'interpretar en el sentit que queda fora de l'àmbit d'aplicació d'aquesta mateixa directiva la clàusula d'un contracte de préstec hipotecari celebrat entre un consumidor i un professional que preveu que el tipus d'interès aplicable al préstec es basi en un dels índexs de referència oficials (índex IRPH) establerts per la normativa nacional i que les entitats de crèdit poden aplicar als préstecs hipotecaris (§ 28).

Tanmateix, han estat pocs els casos en què el TJUE ha presentat dubtes seriosos en relació amb la inclusió de la normativa dispositiva dins de l'àmbit d'aplicació de la Directiva. L'argument que més s'ha reiterat per tal de donar suport a l'assimilació entre normes imperatives i normes dispositives és que l'exclusió es justifica pel fet que és legítim presumir que el legislador nacional ha disposat un equilibri entre el conjunt de drets i obligacions de les parts en determinats contractes, equilibri que el legislador de la Unió ha volgut preservar expressament.

Així doncs, en la Sentència del 30 d'abril de 2014,¹³ relativa al cas C-280/13, el TJUE ha de valorar si són conformes al dret europeu les disposicions de la Llei d'enjudiciament civil que preveuen, d'una banda, que, malgrat l'adjudicació al creditor

11. STJUE del 20 de setembre de 2017, cas Ruxandra Paula Andricu i altres contra Banca Românească SA, assumpte C-186/16 (ECLI:EU:C:2017:703).

12. STJUE del 3 de març de 2020, cas Marc Gómez del Moral Guasch contra Bankia SA, assumpte C-125/18 (ECLI:EU:C:2020:138).

13. STJUE del 30 d'abril de 2014, cas Barclays Bank SA contra Sara Sánchez García i Alejandro Chacón Barrera, assumpte C-280/13 (ECLI:EU:C:2014:279).

hipotecari d'un immoble hipotecat el valor de taxació del qual és superior a l'import total del crèdit garantit, per un import igual al 50 % del valor esmentat quan no compareix cap tercer com a postor, el creditor hipotecari pot exigir que prossegueixi l'execució forçosa del títol en què es basa el seu crèdit per un import corresponent al saldo que resta per pagar; igualment, el TJUE també ha de valorar si són conformes les disposicions de la Llei d'enjudiciament civil que autoritzen l'ampliació de les garanties del creditor en el supòsit que disminueixi en un 20 % el valor de taxació de l'immoble hipotecat, sense considerar la possibilitat que aquest valor de taxació augmenti a favor del deutor. El TJUE acaba indicant que la Directiva 93/13/CEE s'ha d'interpretar en el sentit que estan excloses del seu àmbit d'aplicació les disposicions legals i reglamentàries d'un estat membre quan no existeix una clàusula contractual que modifiqui l'abast o l'àmbit d'aplicació d'aquestes disposicions (§ 46).

En el mateix sentit, en les interlocutòries del 5 de juliol de 2016,¹⁴ relativa a l'assumpte C-7/16, i del 7 de desembre de 2017,¹⁵ relativa al cas C-446/17, el TJUE indica que, d'acord amb la jurisprudència reiterada del mateix tribunal, del considerant tretzè de la Directiva 93/13 es desprèn que l'exclusió prevista en l'article 1.2 de la Directiva s'estén a les disposicions del dret nacional que s'apliquin entre les parts contractants, amb independència de la seva elecció, o a les aplicables per defecte, és a dir, quan les parts no arribin a un acord diferent sobre això (§ 21 i 27, respectivament). Això indica també amb posterioritat en la Sentència del 20 de setembre de 2018,¹⁶ relativa al cas C-51/17 (§ 3).

Troblem aquesta mateixa lògica en la Sentència del 7 d'agost de 2018,¹⁷ relativa als assumptes acumulats C-96/16 i C-94/17. Mitjançant la primera qüestió prejudicial el jutjat remitent demana que es dilucidi si la Directiva 93/13 s'oposa a les disposicions nacionals que regulen la transmissió de crèdits i la substitució del cedent pel cessiòari en els procediments en curs, que figuren en l'article 1535 del Codi civil espanyol i en els articles 17 i 540 de la Llei d'enjudiciament civil, pel fet que aquestes disposicions no garanteixen una protecció suficient dels interessos dels consumidors (§26). El TJUE, en aquest sentit, es reafirma en el fet que l'exclusió de l'àmbit d'aplicació d'aquesta directiva prevista en el seu article 1.2 s'estén a les disposicions de dret nacio-

14. Interlocutòria del Tribunal de Justícia del 5 de juliol de 2016, cas Banco Popular Español SA i PL Salvador, SARL contra Maria Rita Giraldez Villar i Modesto Martínez Baz, assumpte C-7/16 (ECLI:EU:C:2016:523).

15. Interlocutòria del Tribunal de Justícia del 7 de desembre de 2017, cas Woonhaven Antwerpen BV CVBA contra Khalid Berkani i Asmae Hajji, assumpte C-446/17 (ECLI:EU:C:2017:954).

16. STJUE del 20 de setembre de 2018, cas OTP Bank Nyrt. i OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt contra Teréz Ilyés i Emil Kiss, assumpte C-51/17 (ECLI:EU:C:2018:750).

17. STJUE del 7 d'agost de 2018, cas Banco Santander SA contra Mahamadou Demba i Mercedes Godoy Bonet, i Rafael Ramón Escobedo Cortés contra Banc de Sabadell SA, assumpte C-96/16 (ECLI:EU:C:2018:643).

nal aplicables a les parts contractants tant si són normes imperatives com si es tracta de dispositives, és a dir, de normes que només s'apliquen si les parts no han disposat res més (§ 43). El mateix fan, posteriorment, les sentències del TJUE del 3 d'abril de 2019,¹⁸ relativa a l'assumpte C-266/18 (§ 33), i del 7 de novembre de 2019,¹⁹ relativa als assumptes acumulats C-349/18 a C-351/18.

Força interessant, a l'efecte del present treball, és la Sentència del 9 de juliol de 2020,²⁰ relativa a l'assumpte C-81/19. En aquest cas, se sol·licita directament si la Directiva 93/13 s'ha d'interpretar en el sentit que una clàusula contractual que no ha estat objecte de negociació individual però que reflecteix una norma que, d'acord amb el dret nacional, s'aplica entre les parts contractants quan aquestes no hagin pactat res més, està compresa en l'àmbit d'aplicació de la Directiva (§ 21). La clàusula objecte de controvèrsia incorpora l'article 1578 del Codi civil romanès, disposició legislativa de caràcter supletori, és a dir, aplicable als contractes de préstec quan les parts no hagin pactat altra cosa que aquesta clàusula i que reflecteix el principi del nominalisme monetari (§ 30). El TJUE declara en consonància que l'aplicació del règim de la Directiva 93/13 es justifica pel fet que, en principi, és legítim presumir que el legislador nacional ha establert un equilibri entre el conjunt de drets i obligacions de les parts en determinats contractes. I, per tant, el fet que el legislador nacional hagi establert un equilibri entre el conjunt de drets i obligacions de les parts en determinats contractes no constitueix un requisit per a aplicar l'exclusió prevista en l'article 1.2 de la Directiva 93/13, sinó la justificació de tal exclusió. Per tant, l'article 1.2 de la Directiva s'ha d'interpretar en el sentit que una clàusula contractual que no ha estat objecte de negociació individual però que reflecteix una norma que, d'acord amb el dret nacional, s'aplica entre les parts contractants quan aquestes no hagin pactat una altra cosa, no està compresa en l'àmbit d'aplicació d'aquesta directiva (§ 39).

Aquest plantejament se segueix en la Sentència del 21 de desembre de 2021,²¹ relativa a l'assumpte C-243/20, en la qual el TJUE indica que cal entendre per *clàusula imperativa*, tenint en compte el que diu la Directiva, que inclou no només les disposicions de dret nacional que s'apliquen entre les parts contractants independentment de la seva elecció, sinó també les que són de caràcter supletori, és a dir, les que s'apliquen per defecte quan les parts no hagin pactat res més (§ 39). Aquesta definició ja s'havia

18 STJUE del 3 d'abril de 2019, cas Aqua Med sp. z o.o. contra Irena Skóra, assumpte C-266/18 (ECLI:EU:C:2019:282).

19 STJUE del 7 de novembre de 2019, cas Profi Credit Polska SA contra Bogumiła Włostowska i altres, i Profi Credit Polska SA contra O. H., assumpte C-419/18 (ECLI:EU:C:2019:930).

20 STJUE del 9 de juliol de 2020, cas N. G. i O. H. contra SC Banca Transilvania SA, assumpte C-81/19 (ECLI:EU:C:2020:532).

21. STJUE del 21 de desembre de 2021, cas D. P. i S. G. contra Trapeza Peiraios AE, assumpte C-243/20 (ECLI:EU:C:2021:1045).

fet servir en la Sentència del 2 de setembre de 2021,²² relativa a l'assumpte C-932/19, i la Interlocutòria del 14 d'abril de 2021,²³ relativa a l'assumpte C-364/19, i posteriorment en la Sentència del 5 de maig de 2022,²⁴ relativa a l'assumpte C-567/20.

3. SENTENCIA DEL TRIBUNAL DE JUSTÍCIA (SALA QUARTA) DE 9 DE NOVEMBRE DE 2023

Tal com hem comentat, la sentència que portem avui a col·lació és la relativa a l'assumpte C-598/21. Ens interessa especialment perquè el Tribunal considera que una clàusula de venciment anticipat que permet al creditor reclamar el reemborsament per avançat de la totalitat del saldo pendent en cas d'incompliment per part del deutor de les seves obligacions contractuals, entra dins l'àmbit d'aplicació de la Directiva 93/13 tot i ser la reproducció d'una norma de dret dispositiu.

Així doncs, assenyala que aquesta clàusula no s'ha de qualificar de «[terme] que reflecteix disposicions legals o reglamentàries obligatòries» en el sentit de l'article 1.2 de la Directiva 93/13. Tot i que aquesta clàusula reproduceix determinades disposicions del dret nacional, aquestes no són obligatòries i no compleixen la segona condició que estableix l'article 1.2 de la Directiva per a l'aplicació de l'exclusió que s'hi preveu.

En primer lloc, exposarem de manera esquemàtica els fets que motiven el cas. El 9 de febrer de 2012 Všeobecná Úvěrová Banka a.s. (VÚB) va concedir als demandants en el litigi principal, S. P. i C. I., un crèdit al consum reemborsable en un període de vint anys, assegurat amb una garantia real sobre un bé immoble, concretament la llar familiar on residien els demandants en el litigi principal i altres persones (d'ara endavant, contracte de crèdit).

El gener del 2013, abans que hagués transcorregut un any des de la celebració del contracte de crèdit, com que els demandants en el litigi principal havien incorregut en morositat, VÚB va reclamar la devolució de la totalitat de les quantitats sobre la base d'una clàusula de venciment anticipat inclosa en el contracte (d'ara endavant, clàusula de venciment anticipat). El mes d'abril del 2013 VÚB va notificar a S. P. i a C. I. la seva decisió d'executar la seva garantia mitjançant la venda en una subhasta «voluntària» de l'immoble sobre el qual aquella s'havia constituït, és a dir, mitjançant la venda en una subhasta extrajudicial.

22. STJUE del 2 de setembre de 2021, cas J. Z. contra OTP Jelzálogbank Zrt. i altres, assumpte C-932/19 (ECLI:EU:C:2021:673).

23. Interlocutòria del Tribunal de Justícia del 14 d'abril de 2021, cas X. U. i altres contra SC Credit Europe Ipotecar IFN SA i Credit Europe Bank NV, assumpte C-364/19 (ECLI:EU:C:2021:306).

24. STJUE del 5 de maig de 2022, cas A. H. contra Zagrebačka Banka d.d., assumpte C-567/20 (ECLI:EU:C:2022:352).

Com es desprèn de la sol·licitud de decisió prejudicial, aquest tipus de venda en subhasta extrajudicial la fan particulars. Un cop s'ha fixat l'import del crèdit, un adjudicador ven el bé immoble de què es tracti al marge de qualsevol procés judicial i sense que un jutge hagi examinat prèviament la fonamentació de l'import del crèdit o la proporció de la venda en relació amb l'import del crèdit.

Els demandants en el litigi principal van interposar davant de l'Okresný súd v Prešov (Tribunal Comarcal de Prešov, Eslovàquia) una demanda de suspensió de la venda de la llar familiar en subhasta pública. L'òrgan jurisdiccional de primera instància va desestimar la demanda. Com a conseqüència, van interposar un recurs d'apel·lació davant del Krajský súd v Prešove (Tribunal Regional de Prešov). En aquest recurs van reiterar la pretensió de suspensió de la venda extrajudicial de la seva llar i van invocar, en particular, la vulneració dels seus drets com a consumidors.

Tal com assenyala el tribunal que remet la causa, el dret substantiu eslovac no considera cap altra mesura de protecció *ex ante*, de manera que, en cas de venda de la llar en una subhasta voluntària, els consumidors no tenen altra possibilitat que exercir una acció de suspensió de la subhasta, i l'aplicació d'una clàusula de venciment anticipat com la que és objecte del litigi principal està subjecta a un únic requisit, a saber, un retard en el pagament de tres mesos, sempre que l'acreditat ho notifiqui al consumidor amb almenys quinze dies d'antelació.

Així doncs, sense entrar a valorar la resta de qüestions prejudicials, ens interessa precisament la consideració d'aquesta clàusula de venciment anticipat tenint en compte la línia jurisprudencial marcada pel TJUE.

En essència, la primera qüestió prejudicial planteja la rellevància de la clàusula de venciment anticipat dins del marc de la Directiva 93/13. En aquest sentit, el TJUE comença indicant que, d'acord amb la seva jurisprudència, les clàusules contractuals que reflecteixen disposicions legals o reglamentàries imperatives es troben excloses de l'àmbit d'aplicació de la Directiva. No obstant això, aquesta exclusió està subjecta a dos requisits (§ 62): en primer lloc, que la clàusula contractual reflecteixi de manera fidedigna una disposició legal o reglamentària; en segon lloc, que aquesta disposició sigui imperativa, és a dir, que no pot ser modificada mitjançant un acord de les parts contractants. Així, la clàusula només queda exempta del control de la Directiva si compleix aquests criteris. Fins aquí, el TJUE únicament recupera en aquest sentit els requisits delimitats en la ja esmentada Sentència del 10 de setembre de 2014.

La novetat ve donada pel paràgraf 70 de la Sentència, on el TJUE indica que, tot i que la clàusula de venciment anticipat sembla reflectir les disposicions del dret nacional, aquestes no són estrictament imperatives, ja que poden ser modificades mitjançant un acord de les parts. I, per tant, en aquesta situació la clàusula no està exempta de la protecció prevista per la Directiva 93/13 i s'ha de sotmetre al control de la jurisprudència del TJUE en matèria de protecció dels consumidors.

Trenca en certa manera, doncs, amb la particular definició de *norma de caràcter imperatiu* que havia consolidat i d'acord amb la qual també ho són necessàriament

les normes que, d'acord amb el dret, s'apliquen entre les parts contractants quan no existeixi cap altre acord. Per tant, en aquest supòsit la clàusula esmentada està subjecta a les disposicions de la Directiva 93/13 (§ 71) i els tribunals poden entrar a valorar-ne l'abusivitat (§ 72).

En conclusió, tenint en compte la sentència analitzada, apareixen certs dubtes respecte a la validesa del control de contingut de les clàusules que incorporen dret dispositiu. La jurisprudència del TJUE, exposada en aquest article, ha contribuït a aclarir els límits del control d'abusivitat en aquest sentit. Tanmateix, malgrat la seva evolució lineal, encara persisteixen dubtes sobre la inclusió de normes de caràcter dispositiu en l'àmbit d'aplicació de la Directiva, per la qual cosa cal fer una anàlisi detallada cas per cas.